

BOJ S VETERNÝMI MLYNMI

Darina AUXOVÁ

FIGHTING WINDMILLS

Sustainability - Environment - Safety '2017

ABSTRAKT

Takmer dennodenne počujeme z médií slovné spojenie veterná elektrárň. Naša spoločnosť sa problematikou veterných elektrární zaoberá už niekoľko rokov. V súvislosti s tým je namieste otázka: vieme čo sú to veterné elektrárne, resp. čo znamená bojovať s veternými mlynmi? Toto zamyslenie sa nad problémom bolo motiváciou urobiť krátky prieskum na zistenie názorov ľudí na slovné spojenie boj s veternými mlynmi a veterné mlyny, resp. elektrárne. Na túto úlohu bolo rozposlaných elektronickou poštou sto dotazníkov. Do prieskumu sa zo sto oslovených respondentov zapojilo osemdesiat sedem percent respondentov rozdielneho vzdelania, zamerania, veku a pohlavia. Z výsledkov výskumu bolo zrejme, že takmer polovica opýtaných respondentov rozozná rozdiel medzi frazémou Bojovať s veternými mlynmi a slovným spojením veterný mlyn, i keď nie všetci respondenti vedeli napísať adekvátny význam slovného spojenia bojovať s veternými mlynmi a veterný mlyn a veterná elektrárň. Pravdepodobne by v danej situácii uvítali kontext, z ktorého by pohotovejšie pochopili významové rozdiely medzi jednotlivými jednotkami.

KEŤOVÉ SLOVÁ: boj s veternými mlynmi, veterný mlyn, veterná elektrárň

ABSTRACT

Almost everyday we can hear the phrase wind power plant from media. Our society has been dealing with wind power issues for several years. In connection with this, the question is: Do we know what are wind power plants or what does it mean to fight windmills? This reflection over the problem was the motivation to do a brief survey to find out what people think of the following phrases: fighting windmills, windmill and wind power plant. For this task, 100 questionnaires were sent by e-mail. Eighty-seven percent of the 100 addressed respondents of different education, focus, age and gender were involved in a survey. From the research results, it was clear that almost half of the interviewed respondents can tell the difference between the phrase "Fighting windmills" and "windmills", although not all respondents were able to write the proper meaning of the collocations fighting windmills and windmill and wind power plant. They would probably welcome a context in which they would understand the meaning differences between the elements.

KEY WORDS: fighting windmills, windmill, wind power plant

Úvod

Naša spoločnosť je neustále vystavovaná dileme vyrábania energie pomocou prírodných zdrojov, k akým bezpochyby patrí aj energia vetra. Túto energiu využívali už naši predkovia, čoho dôkazom sú zachované niektoré veterné mlyny, pomocou ktorých mleli obilie na múku (pozri veterný mlyn¹).

¹ Veterný mlyn Holič. **Veterný mlyn** v západoslovenskom meste Holič je jediným zachovaným veterným mlynom na Slovensku. Pôsobivá kamenná trojpodlažná budova mlyna z osemdesiatych rokov 19. storočia sa nachádza v jednom z najzápadnejších slovenských miest – v Holiči. Na Slovensku sa v 19. storočí staval tzv. **holandský typ veterných mlynov**,

Veterný mlyn v tom čase predstavoval vrchol pokroku. Na uľahčenie práce v minulosti sa používali rôzne dômyselné stroje a zariadenia, ktoré sa časom zdokonaľovali. Postupom času veternú energiu nahradila parná a elektrická energia. V súčasnosti sa dostávame opäť do situácie, kedy chceme primárne využívať prírodné zdroje tak ako to v minulosti robili naši predkovia, ktorí nepoznali iné zdroje energie. V modernom globálnom svete si už mnohí uvedomujú, že nie všetky zdroje, ktoré využívajú, sú neškodné pre životné prostredie (je to jeden z problémov globálnych existenciálnych rizík), preto sa snažia nachádzať rôzne alternatívne zdroje na výrobu energie, medzi ktoré patrí aj výroba elektrickej energie pomocou sily vetra. Je uvedomovanie si tejto skutočnosti márný boj – *boj s veternými mlynmi?*

Zamyslenie sa nad problémom slovného spojenia boj s veternými mlynmi a veterné mlyny, resp. elektrárne.

Moderná veterná elektráreň funguje na podobnom princípe ako starobylý veterný mlyn, mení veternú energiu na mechanickú energiu, ktorá v mlyne mlela obilie na múku a v modernej elektrárni mení mechanickú energiu na elektrickú. (Je to *chlieb náš každodenný?*) Práve tento spôsob výroby energie je pre niektorých členov spoločnosti, ale aj pre spoločnosť samú, do určitej miery nežiaduci (vysoká hlučnosť, nízka účinnosť, vysoká mortalita aerofauny a pod.). Spoločnosti prevádzkujúce iné druhy elektrární by sfunkčnením a rozšírením veterných elektrární prichádzali o zisky. Paradoxne sa stáva snaha o zavedenie veterných elektrární ako možného alternatívneho zdroja energie na Slovensku *bojom s veternými mlynmi*. Každý jeden zdroj energie, aj keď ide o obnoviteľný ekologický energetický zdroj, má svoje klady a zápory. Primárne by mali byť dodržiavané kritériá, ktoré nebudú zhoršovať kvalitu životného prostredia,“ uviedol inštitút v novej Envirostratégii 2030².

V dobovom ponímaní predstavovalo zostrojenie veterného mlyna vrchol umnosti a zručnosti. Mlyn nahrádzal manuálnu a namáhavú prácu ľudí, prípadne dobytku pri mletí obilia. Obrazne povedané, išlo o ušľachtilú činnosť, podobnú tej, ktorú v minulosti vykonával *Don Quijote* pri márnej snahe o zušľachtenie racia prostého ľudu. Jeho dobrodružstvá sa končia zosmiešnením alebo bitkou (boj s veternými mlynmi, ktoré považuje za obrov, zápas s krdľom oviec, ktoré sa mu v predstavách menia na nepriateľské vojsko, čierne potvory, v ktorých vidí čarodějníkov).

Takmer dennodenne zaznie v médiách slovné spojenie veterná elektráreň. Naša spoločnosť sa problematikou veterných elektrární zaoberá už niekoľko rokov. V súvislosti s tým mi napadla otázka: vieme čo je veterná elektráreň a čo sú veterné mlyny? A vôbec. Nezamieňame si niekedy tak zdanlivo rovnaké slovné spojenie *Bojovať s veternými mlynmi* a predsa rozdielne? Ved' v človeku fungujú rôzne asociačné³ pochody a z každodennej praxe vieme, že nad niektorými slovnými spojeniami a slovami musíme rozmýšľať dlhšie, iné slová sa nám vybavajú hneď, no dokonca sú aj také, po ktorých musíme pátrať v slovníkoch. Toto zamyslenie sa ma motivovalo urobiť krátky prieskum na zistenie názorov ľudí na slovné spojenie *boj s veternými mlynmi* a *veterné mlyny*. Na túto úlohu bolo rozposlaných elektronickou poštou viac ako sto dotazníkov. Do prieskumu sa zapojilo osemdesiat sedem percent respondentov rozdielneho vzdelania, zamerania, veku a pohlavia. Dotazník obsahoval konkrétne otázky typu: Napíšte význam slovných spojení: *Bojovať s veternými mlynmi*; *veterný mlyn*; *veterná elektráreň* a pod. Do dotazníka boli zakomponované aj otázky so stimulujúcimi výrazmi, ku ktorým respondenti mali priradiť aspoň dve ďalšie slová, ktoré im prišli na um. Stimulujúce slová boli:

---

medzi ktoré patrí i holičský mlyn. Jeho základom bola murovaná budova s kruhovým pôdorysom. Jej pohyblivá strecha s veterným kolesom sa podľa potreby natáčala do smeru vetra. Aj mlyn v Holiči mal do roku 1926 otočnú kužeľovú strechu so vsadeným veterným kolesom. Otočná strecha bola nahradená tehlovou kupolou. – [on-line] Available on - URL: <http://slovakia.travel/veterny-mlyn-v-holici>

² –[on-line] Available on - URL: <https://venergetike.sk/nie-kazdy-obnovitelny-zdroj-si-zasluzi-podporu-tvrdia-ekologovia/>

³ Pod asociačnými pochodmi rozumieme určité organizované a združované predstavy; proces, ktorým vyvolávame slová, resp. slovné spojenie vytvárajúce sa za určitých podmienok medzi psychickými javmi (vnemami, myšlienkami, citmi) tak, že vybavením jedného sa vyvoláva druhý. Na základe takéhoto javu môžeme prirovnávať, pomenúvať, resp. opisovať javy, predmety a pod. s cieľom hypnotizovať adresáta. Účelom je estetickéjšie, presnejšie, krajšie, obraznejšie videnie skutočnosti. Taktiež prostredníctvom obrazných postupov môžeme vyvolať v respondentoch obrazné metaforické, metonymické pomenovania, teda ustálené slovné spojenia, medzi ktoré radíme aj jednotku *Bojovať s veternými mlynmi*.

veterný, prúd, múr, boj, hlava, mlyn. V ďalšej otázke mohli respondenti priradiť k stimulujúcim výrazom slovné spojenia, ktoré v nich evokujú uvedené slová. V dotazníku sa vyskytovali aj otázky: *Môžete uviesť ešte nejaké ďalšie slovné spojenia podobné predchádzajúcim?; Môžete bojovať s veternými mlynmi?; Môžete bojovať proti veterným mlynom?*

Podľa Skladanej Slová z hĺbín dávnych vekov (1999) Don Quijote bojuje s veternými mlynmi, čo je boj dopredu prehraný (s 20 – 21). V súčasnosti sa spojenie *bojovať proti veterným mlynom* používa v podobnom význame ako *ísť hlavou proti múru*⁴. [3]

Slovník súčasného slovenského jazyka jednotku *bojovať proti veterným mlynom* vysvetľuje ako *bojovať proti nereálnym prekážkam*. [2]

V prieskume, ktorý bol uskutočnený, boli uvedené tieto možnosti: sám proti všetkým, hádzať hrach na stenu; stavať Potemkinove dediny; tlačiť mech do vody; Sisyfovská práca, svetská sláva, poľná tráva; stratiť hlavu. Najčastejšie však uvádzali správnu odpoveď: *ísť hlavou proti múru*. Respondenti ich označili ako synonymné odpovede k ustálenému slovnému spojeniu *bojovať s veternými mlynmi*.

Samotnú jednotku *Bojovať s veternými mlynmi* respondenti charakterizovali nasledovne: Postaviť sa niečomu silnému; márný boj; bezvýznamný boj; presadzovať svoj názor proti skostnatelej väčšine; robiť niečo márne, pretože to, čo chceme, aj tak nedosiahneme; bojovať s fiktívnym nepriateľom, ktorého aj tak nemôžeme poraziť; čúrať proti vetru; bojovať proti niečomu, s čím sa bojovať nedá; robiť niečo bez nádeje na úspech.

Veterný mlyn bol opísaný ako: stroj, ktorý melie obilie pomocou sily vetra; zariadenie na výrobu múky; mlyn poháňaný vetrom; dom s vrtuľou; zariadenie, ktoré premieňa energiu vetra na kinetickú energiu; mlyn na vietor.

Veterný mlyn je podľa Krátkeho slovníka slovenského jazyka poháňaný vetrom. (<http://slovník.juls.savba.sk/?w=vetern%C3%BD&s=exact&c=a128&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ma&d=hssjV&d=ber nolak&d=obce&d=priezviska&d=un&d=locutio&d=pskcs&d=psken&d=noundb&ie=utf-8&oe=utf-8#>)

*Veterná elektráreň*⁵ v ponímaní respondentov najčastejšie znamená: turbína s vrtuľou na vysokých stĺpoch poháňaná vetrom; má bohatý potenciál v celom svete, využívame ju, aby sme šetrili životné prostredie; elektráreň, ktorá využíva vietor na výrobu elektriny; elektráreň na spracovanie veternej energie; zariadenie na výrobu elektrickej energie; stroj, ktorý vyrába elektrickú energiu pomocou sily vetra; elektráreň na vietor.

Ustálené slovné spojenie *Ísť proti prúdu* respondenti chápu ako: robiť veci naopak, ako si spoločnosť predstavuje; presadzovať svoj názor proti väčšine; odlišovať sa od ostatných; ísť svojou cestou; robiť niečo inak a tým vyčnievať z väčšiny; byť čiernou ovcou; chcieť niečo dosiahnuť aj napriek tomu, že je to nemožné; stáť si za svojím názorom, aj keď väčšina tvrdí opak; všetci idú doľava a ty doprava; zbytočná námaha hádzať hrach o stenu.

Slovník slovenského jazyka spojenie *ísť proti prúdu* vysvetľuje ako stavať sa proti bežným názorom, proti konvencii. [1]

Slovo *veterný* v respondentoch najčastejšie evokuje tieto výrazy: mlyn; chlieb; elektráreň; smršť; kopec; pohon; tunel; kráľ; múka; vietor; kolotoč; rok; počasie.

Substantívum *mlyn* najčastejšie navodzoval respondentom tieto výrazy: múka; veterný; vietor; vodný; starý; strašidelný; zrno; koleso; hra; káva.

⁴ Adolf Peter Záturecký uvádza analyzovanú jednotku v takomto znení *Budeš si hlavu biť o múr!* v XI. kapitole pod názvom Všeobecný priebeh života a príhody v ňom a v podkapitole Ťažkosti; nezneseiteľnosť zlého; koniec dúfania. Na základe takejto zaradenosti ustáleného slovného spojenia do jednotlivých kapitol môžeme danú slovesnú jednotku používať predovšetkým v situáciách, ktoré sú typické pre nepriaznivé konanie. [4]

⁵ Elektráreň: súbor zariadení na premenu rôznych druhov energie na elektrickú energiu; podnik zabezpečujúci výrobu a rozvod elektriny. – [on-line] Available on - URL:

<http://slovník.juls.savba.sk/?w=elektr%C3%A1re%C5%88&s=exact&c=Laef&d=kssj4&d=psp&d=sss&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ma&d=hssjV&d=ber nolak&d=obce&d=priezviska&d=un&d=locutio&d=pskcs&d=psken&d=noundb&ie=utf-8&oe=utf-8#> [2]

Slová *veterný, prúd, múr, boj, hlava, mlyn* najčastejšie evokovali slovné spojenie *veterná elektrárňa*, prípadne *veterný mlyn*. Len v ojedinelých prípadoch sa objavila aj možnosť: *Bojovať s veternými mlynmi*.

K výpovediam *Môžete bojovať s veternými mlynmi?*; *Môžete bojovať proti veterným mlynom?* prisudzovali respondenti odpovede *áno/nie*. Z takto koncipovaných odpovedí a otázok sa však nedá vyvodiť záver, či respondenti pociťovali významový rozdiel medzi výpovedami do takej miery, že by dokázali rozoznať významovú odlišnosť a zameranosť jednotiek. Hypoteticky by sa dalo však očakávať, že táto rozdielnosť by mohla byť markantnejšia v kontextových výpovediach.

Záver

Prieskum teda ukázal, že analyzované slová *veterný, prúd, múr, boj, hlava, mlyn* v respondentoch neevokuje ustálené slovné spojenie *Bojovať s veternými mlynmi*, ale len *veterný mlyn*, resp. *veterná elektrárňa*. Respondenti si pod výpoveďou *Bojovať s veternými mlynmi* nepredstavujú skutočný boj s veternými elektrárnami, ale symbolický a márný boj, ktorý sa stal na základe Cervantesovho odkazu pre ďalšie generácie symbolom ušľachtilého boja, pretože Don Quijote bránil ľudstvo, je nezištný, nemyslí na seba. Respondenti najčastejšie uviedli, že k ustálenému slovnému spojeniu *Bojovať s veternými mlynmi* má najbližšie (na základe ich výpovedí) ustálené slovné spojenie *Ísť s hlavou proti múru*. Nedá mi na záver opýtať sa: je výstavba veterných elektrární *bojom s veternými mlynmi*?

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] Slovník slovenského jazyka. – [on-line] Available on - URL:
<http://slovník.juls.savba.sk/?w=%C3%ADs%C5%A5&s=exact&c=Vb05&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ma&d=hssjV&d=beriolak&d=obce&d=priezviska&d=un&d=locutio&d=pskcs&d=psken&d=nounb&ie=utf-8&oe=utf-8#>
- [2] Slovník súčasného slovenského jazyka. – [on-line] Available on - URL:
<http://slovník.juls.savba.sk/?w=bojova%C5%A5&s=exact&c=u694&d=kssj4&d=psp&d=sssj&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ma&d=hssjV&d=beriolak&d=obce&d=priezviska&d=un&d=locutio&d=pskcs&d=psken&d=nounb&ie=utf-8&oe=utf-8#>
- [3] Skladaná, Jana: Slová z hlbín dávnych vekov. Grand Multitrade, 1999. 206 s.
- [4] Adolf Peter Zátarecký: Slovenské príslovia, porekadlá, úslovia a hádanky. Tatran 2005. 815 s. ISBN 80-222-0527-3

ADRESA AUTORKY

PhDr. Darina AUXOVÁ, PhD.

Osloboditeľov 157, 038 53 Turany, Slovenská republika

e-mail: auxovad@seznam.cz

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.